

Noteikti jāsaka liels paldies ss.lv bosiem vismaz par vienu lietu. Strīds ar VID nebijušos augstumos ir pacēlis jau sen aktualizējamu tēmu – kur ir robeža starp VID tiesībām un nodokļu maksātāju pienākumiem? Lai gan strīds ir par samērā šauru šīs tēmas jautājumu un jaunu likuma normu (sludinājumu portālam ir pienākums sniegt VID informāciju par sludinājumu ievietotāju un sludinājuma saturu), mūsu sabiedrība ir paaugusies, un nu daudzi sāk uzdot plašākus jautājumus: kas šajā sakarā ir likumīgi no cilvēktiesību viedokļa, un kāda šādos gadījumos ir citu valstu prakse?

Sobrīd vairs nav aktuāli iedziļināties ss.lv lietas procesuālajās niansēs – cik bieži, kurš, ko ir lūdzis, vai lūgumi ir administratīvie akti un vai tie bija spēkā, kurš arī uz individuālajiem pieprasījumiem nav reaģējis, kurš par ko administratīvi sodīts un vai VID vēl bija kādi saudzīgāki procesuāli trumpji rezervē, pirms tas ķērās pie saimnieciskās darbības apturēšanas, ko iespējams salīdzināt ar koka nociršanu, uz kura bija uzlīmēts sludinājums. To drīz pateiks tiesa vai mediators. Šoreiz vairāk par lietas būtību – kādēļ mūsdienās attiecībā pret VID vairs nevar būt nekādu noslēpumu, ja runa ir par jebkuras personas nodokļu saistībām? Vai sludinājumu licēju IP adreses ir tikpat aizsargājamas kā tas, ko cilvēki dara guļamistabā?

Starptautiskā līmenī informācijas apmaiņa starp nodokļu administrācijām uz pieprasījuma pamata notiek jau sen. Ir izveidojusies tiesu prakse, ka tādos gadījumos ir aizliegts pieprasīt plaša apjoma informāciju (piemēram, par visiem Latvijas nodokļu rezidentiem Maltā), jāuzdod precīzi jautājumi par konkrētu nodokļu maksātāju. Plašie (neatļautie) informācijas pieprasījumi nodokļu konsultantu žargonā tiek dēvēti par "informācijas makšķerēšanu" – mēs nezinām precīzi, kas nepieciešams, bet atsūtiem visu, kas jums ir, tad mēs paskatīsimies, kas mums no tā derēs. Izklusā līdžīgi gadījumam ar ss.lv, vai ne?

Bet vai jaunā likuma norma ļauj makšķerēt informāciju vai pieprasīt tikai informāciju par noteiktām personām? Ja VID bija tiesīgs un veica individuālos pieprasījumus jau līdz jaunās normas (par sludinājumiem portālos) pieņemšanai, tad kādēļ nepieciešama jauna norma? VID pieprasījumam šķiet arī leģitīms mērķis – autotirdzniecība vēl joprojām ir lielā mērā pelēkā zonā. Vai mums pašiem nebūtu lieliski pārdot savu lietoto mašīnu par saprātīgām cenām, nevis PVN shēmotāju dēļ abnormāli mazajām cenām? Jāsaprot, ka mēs visi maksājam par katru BMW X6, kura cena ar PVN karuseli samazināta no EUR 100 000 uz EUR 60 000, lai tas iekļautos reprezentatīvā auto ietvaros.

Jāatzīst, kolēģi Igaunijā minēja, ka šāds informācijas makšķerēšanas mēģinājums bija vismaz vienam no autotirdzniecības sludinājumu portāliem, viņi informāciju nesniedza, un tam nebija negatīvu seku. Savukārt kolēģi Lietuvā bija pārliecināti, ka šāda informācijas makšķerēšana notiek ik pa laikam un tai ir tiesisks pamats. Nevienā no šīm abām valstīm gan nav speciālas normas attiecībā uz sludinājumu portālu pienākumu sniegt VID informāciju, kā tas ir pie mums.

Tomēr, kopš sākās starptautiskie skandāli, kuros valdības, it sevišķi Lielbritānijā, konstatēja, ka tādi milži kā "Amazon", "Facebook", "McDonalds", "Starbucks" u.c. maksā efektīvu UIN likmi, kas ir mazāka par 1%, nodokļu pasaule sāka mainīties. OECD kopā ar daudzu valstu valdībām sāka mainīt globālos nodokļu nomaksas spēles noteikumus. Šīs programmas nosaukums ir "pasākumi pret BEPS" (base erosion and profit shifting), nu tā ir izstrādāta un esam tās ieviešanas sākumā. Pamatideja – ieviest globālus pretizvairīšanās noteikumus, lai nodokļu maksātāji nevar mākslīgi pārnest peļņu no augstu nodokļu valstīm uz zemāku nodokļu valstīm. Cita starpā paredzēta arī automātiska informācijas apmaiņa starp nodokļu administrācijām. Pat bez pieprasījuma un par visu, kas attiecas uz Latvijas nodokļu rezidentiem attiecīgajā valstī, Latvijas VID drīz saņems daudz informācijas no visām valstīm, kas iestājušās šajā procesā. Informācijas apmaiņas procesā iesaistījusies pat liela daļa ofšoru: drīz būs grūti nosaukt valstis un jurisdikcijas, kas nedalās ar informāciju ar citu valstu administrācijām. Pagaidām izskatās, ka viena tāda valsts, kas aktīvi ievāc no visas pasaules informāciju par savas valsts rezidentiem (t.s. FATCA process), bet ar to nedalās, ir ASV. Tā ka Delavēra un citi ASV 'ofšoru' štati pagaidām izskatās drošākās vietas, ja vēlaties, lai Latvijas VID netiek klāt jūsu uzņēmuma informācijai.

Arī Latvijā nu jau daudzās jomās ieviesti plašāki informācijas sniegšanas pasākumi. Piemēram, parādījies banku pienākums ziņot VID par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā. Tagad tāds pienākums ir arī advokātiem, notāriem, nekustamo īpašumu brokeriem un daudziem citiem. Lai kontrolētu, vai cilvēki nedzīvo pāri saviem līdzekļiem, kas norādītu uz iespējamām aplokšņu algām, līzinga kompānijām un aizdevējiem tagad jāziņo VID reizi gadā par visiem līzingaņēmējiem un parādniekiem, kas veic līzinga maksājumu vai aizdevuma atmaksu vismaz 360 eiro mēnesī vai 4320 eiro gadā. Bankām un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem reizi gadā (pirmo reizi nākamgad līdz 1. februārim) būs jāsniedz VID informācija par saviem klientiem: Latvijas iedzīvotājiem, kuru konta apgrozījums par iepriekšējo gadu pārsniedz 15 000 eiro. VID tādējādi saņems informāciju par bankas konta atlikumu iepriekšējā kalendārā gada 31. decembrī, kā arī konta apgrozījumu par iepriekšējo gadu.

Ja

utājums vien, ko Latvijas VID darīs ar šo informācijas lērumu un cik droša šī informācija būs VID rokās. Neuzticību VID rīcībā esošo datu drošībai vieš gan Neo gadījums, gan stāsti par Finanšu policiju, gan ar apbrīnojamu regularitāti no sarunu biedriem nākusī informācija par to, ka VID audīta laikā trešās personas, kuras labi pārzina VID audīta lietas materiālus, piedāvā par ne mazām summām lietas sakārtot tā, lai nebūtu uzrēķina vai tas būtu neliels. Protams, var teikt, ka tie, kam viss kārtībā, atsakās no šādiem piedāvājumiem, tomēr daudzus uztrauc perspektīva gadiem tiesāties ar VID un iesaldēt nodokļu uzrēķina naudu. Starp citu, šos izspiešanas gadījumus izskaustu ātrs nodokļu strīdu izskatīšanas process (pusgads visās instancēs) vai nodokļa samaksas pienākums tikai negatīva sprieduma rezultātā. Tomēr pat šie gadījumi nav pietiekams attaisnojums nesniegt VID informāciju, ja likums to paredz. Vai likums to paredz, un ko paredz likums citur? 2010. gadā kāds Šveices "Credit Suisse" bankas darbinieks nozaga informāciju par Vācijas nodokļu rezidentiem un to notirgoja Vācijas nodokļu administrācijai. Sabiedrība sašķēlās divās daļās. Vieni uzskatīja – mēs maksājam nodokļus, kādēļ gan valsts iestāde nedrīkstētu izmantot jebkādi iegūtu informāciju par tiem,

kas nodokļus nemaksā pilnā apmērā; bet otri – informācija iegūta nelegāli, likums ir jāievēro. Proti, ja šādā situācijā 100% korekti netiks ievērota procedūra, kur ir garantija, ka manā situācijā to ievēros? Rezultātā uzvarēja veselais saprāts. Ja nebija iespējams korekti ievērot procedūru, Vācijā tika attiecīgi grozītas likumu normas, lai Vācijas administrācija varētu vērsties pret nodokļu nemaksātājiem.

Līdzīgs rezultāts, visticamāk, sagaidāms arī ss.lv lietas rezultātā – procesuālie likoči jāpiekorīgē likumā, kur nepieciešams, bet tas nemaina lietas būtību: informāciju par autotirgotāja IP adresi, no kuras likti simtiem sludinājumu ar tikpat daudziem telefona numuriem un e-pasta adresēm, bija jādod VID, jo tas var palīdzēt attiecīgos tirgotājus identificēt un tad pārbaudīt viņu nodokļu saistību izpildi. Starp citu, CSDD īstie autotirgotāji, kas neaizraujas ar nodokļu samaksu, nemaz publiski nav redzami. Viņi parasti darbojas uz pilnvaru pamata un reģistrē mašīnas uz citām personām. CSDD novērošanas kameru videoarhīvos viņi gan noteikti ir redzami. Speciālisti lēš, ka Igaunijā ir daudz sakārtotāka auto reģistrācijas sistēma, kur iespējams 15 dienu laikā (kopš auto pieteikts pārdošanai) sagaidīt VID atbildi, ka par auto nodokļi ir samaksāti. Kreatīvākie prāti pat ierosināja VID noālgot kādu, kas pieķerts nelegālā vai puslegālā autotirdzniecībā, lai tas palīdz beidzot izķert tās 5 brigādes, kas tirgo dārgās mašīnas. Tādēļ nav jāver ciet sludinājumu portāls. Saimnieciskās darbības apturēšana ir nesamērīgi skarbs solis. Te izmisuma gadījumā drīzāk varētu apspriest uzņēmuma atbildību konkrētos gadījumos, kad tirgotājs par portālā sludināto preču pārdošanu nav samaksājis nodokļus: šādu praksi ieviesusi, piemēram, Lielbritānija. Visbeidzot sakarsušajiem prātiem jāatgādina, ka strīds ar VID nav ne par biznesa vidi Latvijā un pat ne par IT sektoru, bet vien par šauru, jaunu likuma normu, kas attiecas tikai uz sludinājumu portāliem.

2015. gadā apkopota vairāk nekā 40 valstu prakse attiecībā uz nodokļu maksātāju tiesībām, cita starpā – arī kāda ir labākā prakse attiecībā uz nodokļu administrācijas tiesībām uz trešo personu rīcībā esošu informāciju. Apkopojumā norādīts, ka moderna nodokļu administrācija šobrīd daudz strādā ar trešo personu piegādātu informāciju. Kā viens no labākajiem piemēriem šai jomā uzteikta Somija, kurā jebkurai trešajai personai jāsniedz nodokļu administrācijai jebkura pieprasītā informācija, ja tā attiecas uz nodokļu nomaksu. Tas attiecas ne tikai uz pieprasījumiem par konkrētiem nodokļu maksātājiem. Interesants strīds šai ziņā bija Somijas tiesā, kura vērtēja, vai nodokļu konsultantam (kas nav advokāts) ir jāsniedz administrācijai atzīnums, ko tas rakstījis savam klientam. Pirmās instances tiesa atzina, ka šāds administrācijas pieprasījums ir prettiesisks, bet strīds vēl turpinās.

Obligāta minimālā prasība – informācijai jābūt pieejamai vienīgi tiem administrācijas cilvēkiem, kas strādā ar konkrēto nodokļu maksātāja lietu, un nevienam citam. Šāda informācija ir jāšifrē, un kodi (vai paroles) izsniedzami vien tiem, kas strādā ar lietu, iespējams, pat tikai daļai no tiem. Labākie piemēri – Vācija un Japāna. Japānā administrācijas darbinieki lieto divus datorus – viens ir ar pieslēgumu tikai izolētam iekšējam tīklam, bet otrs – ar pieslēgumu internetam saziņai ar nodokļu maksātājiem. Regulāri tiek veikts audits par to, vai iespējama nesankcionēta pieeja informācijai. Automātiski tiek sacelta trauksme, ja kāds no darbiniekiem neatļauti piekļuvis elektroniski turētai informācijai. Darbinieku uzraudzībai var ieviest filmēšanu, sarunu audioierakstus. Daudzās valstīs paredzēta (un piemērota) kriminālatbildība attiecīgajam VID ierēdnim, ja viņš izpauž konfidenciālu informāciju (t.sk. arī politiķiem), un tiem, kas šādus izpaužu piesedz. Jābūt izstrādātam mehānismam, kā cietušajiem tiek kompensēti zaudējumi, ko radījusi konfidenciālas informācijas izpaušana.

Un beigās vēl par pāris mītiem. Pirmkārt, vairumā gadījumu uzņēmuma reģistrācija ārzemēs vien nemaina faktu, ka uzņēmuma nodokļi maksājami Latvijā, ja uzņēmuma faktiskā vadība un darbinieki turpinās dzīvot un strādāt Latvijā. Otrkārt, ar tiešsaistes azartsp

ēlēm Latvija spēja slēgt piekļuvi lietotājiem no Latvijas IP adresēm (ne pašu .com domēnu). Šķiet, šo praksi veiksmīgi būtu iespējams paplašināt arī uz tiem domēniem, kuru īpašnieki jūt visatļautību (vai lielākas bailes no autoindustrijas darboņiem, nevis no valsts) vai nejūt morālu atbildību pret valsti, kurā dzīvo.
Jānis Taukačs

<http://www.satori.lv/article/ko-drīkst-un-nedrīkst-vid>